

Länsstyrelsen
Stockholm

Nr 3 – november 2014

Landsbygd i Centrum

**Tema: Nya Landsbygdsprogrammet
– möjligheter och utmaningar**

Foto: Ylva Berry

Länsstyrelsen i Stockholms län
Hantverkargatan 29
Box 22067
104 22 Stockholm

Tfn: 010-223 10 00 (vxl)
Fax: 010-223 11 10
Besök oss gärna på
www.lansstyrelsen.se/stockholm

Redaktion: Hanna Williamsson, Mette
Kjöbek Petersen, Ylva Berry,
Ulrika Geber (ansvarig utgivare)

Tryckeri: Lenanders Grafiska

I detta nummer kan du bland annat läsa om:

Tre sidor annonser med kompetensutveckling

Är lokal mat framtiden för Stockholms landsbygd?

Ny lösdraft i nya Landsbygdsprogrammet

Hitta framtidens våtmarker

Bonde söker bonde

Lantbruksledaren

Ibland blir verkligheten inte riktigt som planerat. Det gäller inte minst detta nummer av Landsbygd i Centrum. Vi såg framför oss en tidning fullspäckad med information om nya Landsbygdsprogrammet för 2014 till 2020 och om nya direktstöden till jordbruket 2015. Som många av er läst har det blivit förseningar i Landsbygdsprogrammets införande och detta nummer av Landsbygd i Centrum får därför ses som en inspiration, Landsbygdsprogrammet 2014 till 2020 – möjligheter och utmaningar. Det blir utifrån vår nulägesanalys för Stockholms län och vad vi vet om programmet på en övergripande nivå. Som vi idag bedömer har inte några stora förändringar gjorts i Landsbygdsprogrammet med anledning av den nya regeringens budgetproposition. Sveriges förslag till nationellt landsbygdsprogram är nedskickat till EU-kommissionen och Sverige har i dagsläget ett ganska stort antal frågor att besvara angående förslaget.

I den nulägesanalys som gjordes för länet tryckte vi på landsbygdens stora möjligheter, men också utmaningar, som närheten till huvudstaden ger. Framförallt att vi har landets flesta och mest lokalmatsintresserade konsumenter runt knuten. Samtidigt är ett aktivt och miljövänligt jordbruk och fiske en förutsättning för flera av de nationella miljömålen. Detta var viktiga utgångspunkter för det seminarium och lokala matmarknad som genomfördes på landshövdingens residens, Tessinska palatset, den 27 och 28 augusti. Seminariepanelen bestod av välrenommerade representanter för såväl primärproduktion och grossist som offentlig sektor och restaurang. Diskussionen visade att det idag inte råder brist på det vi kallar spetsprodukter för den som kan betala. Däremot behöver den lokala matproduktionen öka i kvantitet om det ska bli ett större genomslag inom den offentliga sektorn. Då behöver nätverk skapas och infrastruktur för distribution byggas ut och förbättras. Det skulle få positiv inverkan på jordbruksproduktionen i länet.

En annan aspekt i nulägesanalysen för länet är behovet av ökad samverkan mellan företagare på

landsbygden. Det kommer att bli en nödvändighet inom lantbruket eftersom strukturen inom jordbruket förändras dramatiskt. Men det är också positivt för företagens utveckling och har en viktig social funktion. Samverkan har helt enkelt en betydande roll för att göra landsbygdsföretagandet ett attraktivt yrke för nästa generation.

Stockholms län står inför stora utmaningar vad gäller övergödning av våra vatten. I detta nummer kan du läsa om hur vi försöker arbeta mer proaktivt genom att identifiera jordbruksmark med stor potential att rena vatten i våtmark.

Som vi skrivit om förut ska länen göra regionala handlingsplaner i dialog med det regionala partnerskapet och godkänns av Jordbruksverket. De utgår från det nationella landsbygdsprogrammet. I handlingsplanen ska framgå vilka prioriteringar av ansökningar om stöd vi vill göra i Stockholms län utifrån den nulägesanalys vi gjort tidigare. Handlingsplanen görs i steg, eftersom också programmet införs stegvis under 2014 och 2015. Del ett av handlingsplanen har skickats in och gäller Investeringar i primärproduktion, Bredband, Startstöd, Rovdjursavvisande stängsel samt kompetensutveckling inom Greppa näringen. Del två ska skickas till Jordbruksverket i februari 2015, efter dialog med partnerskapet. Den kommer att innehålla alla övriga delar av programmet förutom de stöd som gäller samarbete och investeringar för att anlägga tvåstegsdiken och reglerbar dränering.

För närvarande genomför Jordbruksverket en inventering av betesmark i hela Sverige med anledning av att definitionen av betesmark kommer att förändras något och marker med lite mer träd kommer att kunna ingå i gårdsstöd och miljöersättning för betesmarker och slåtterängar från och med 2015.

Landsbygd i Centrum kommer, i någon form, att fortsätta informera om det nya programmet allteftersom vi har mer att berätta.

Ulrika Geber

Lantbruksdirektör

Foto: Ylva Berry

Är lokal mat framtiden för Stockholms landsbygd?

Det var näst intill fullsatt när Länsstyrelsen i augusti ordnade ett seminarium om den lokala matens möjligheter och utmaningar. Frågan vi ställde till inbjudna producenter, distributörer och konsumenter var – hur kan vi ta vara på den växande efterfrågan av lokalt producerad mat i Stockholm och utveckla branschen vidare?

Föredrag och paneldebatt följdes av en smakrik och lustfylld matmarknad i Tessinska palatsets trädgård.

En levande landsbygd är en hållbar landsbygd. Tyvärr pekar utvecklingen i Stockholms län just nu i en annan riktning. Fast landets tredje största landsbygdsbefolkning bor här och landets i särklass största och mest köpstarka marknad finns runt hörnet, växer många åkrar och betesmarker i Stockholms närhet igen.

Positivt då är att framtiden för länets lokala livsmedelsproducenter och förädlingsföretag faktiskt ser ljus ut. En möjlig väg att vända utvecklingen i Stockholms län är att ta bättre vara på den lokala matens möjligheter.

Mat med adresslapp är här för att stanna

Mat som tydligt talar om varifrån den kommer och som paketeras med ansikte och hjärta, gärna i mindre skala och miljömedvetet producerad, tilltalar köparna och går att prissätta högre än konventionellt producerad mat.

Allt fler producenter och första ledets konsumenter, det vill säga distributörer och restauratörer, har upptäckt detta och utnyttjar storstadskonsumenternas miljömedvetenhet och växande intresse för lokalt producerad och förädlad mat.

Mattias Dernelid vid grossistföretaget Grönsakshallen Sorunda, ser tydligt att intresset för lokala produkter ökar. Han har byggt upp konceptet ”Smakriket” som säljer regionala och närproducerade varor från olika delar av Sverige med fokus på ursprung, smakupplevelse och kvalitet. Enligt honom är utvecklingen helt kunddriven och utbudet av produkter i deras företag växer ständigt. Tillgång till produkter saknas inte i dag, menar han, om man har råd att betala.

Ett annat konkret exempel som presenterades vid seminariet var Svenska Brasseriers arbete med att i egen regi färdigställa en fullskalig mottagningsanläggning för regionalt fångad fisk i sina lokaler vid Stureplan. Går planerna i lås kommer fisken att säljas över disk vid Stureplan redan under hösten.

Ekonomi och miljöhänsyn driver utvecklingen

Att både miljö och ekonomi driver på utvecklingen vittnade flera av seminariedeltagarna. Drivkraften för Svenska Brasserier är i första hand ekonomisk, men även miljömässig, enligt PG Nilsson, krögare och delägare.

– I första hand handlar det för mig om att tjäna pengar. Men i nästa steg handlar det om något mer, att det också känns bättre – alla vill ju göra skillnad, göra världen lite bättre!

Henrik Isacson, styrelseledamot i skärgårds-slakteriet Ö-märkt och grundare till Matkomfort, lyfte slakteriet som en direkt följd av ett miljöengagemang eftersom slakteriets historia började då entreprenören och vd Henri Tengvall skulle göra något åt det igen-vuxna landskapet i Möjaskärgården. Lösningen blev betande kor och slakteriet kom till som en ekonomisk lösning på vad man sedan skulle göra av korna.

Foto: Heidi Sjöberg

Deltagarna i paneldiskussionen. Från vänster: Henrik Isacson, Sara Jervfors, Anette Gustawson, PG Nilsson, Stefan Barentein, Carina Brydning, Mattias Dernelid samt moderator Ann-Helen Meyer von Bremen.

Större kvantiteter måste till

I dag finns det en produktion och en efterfrågan av ett ”spetsutbud” av lokala livsmedel men det räcker dock inte för att ensamt vända utvecklingen på länets landsbygd.

Både Anette Gustafsson, mjölkbonde från Billinge gård och Carina Brydning, prisbelönt eko-kock, tryckte på behovet av volym. Varken små företag eller offentlig verksamhet har råd att köpa spetsprodukter, eller tid att leta reda på egna leverantörer och distributionsformer.

– Den lokala matproduktionen måste öka i kvantitet så att nätverk skapas och infrastruktur för distribution kan byggas ut och förbättras, så att konsumenter och producenter hittar varandra. Där har den offentliga sektorn en viktig roll som konsument, som kan beställa större kvantiteter och som kan ställa krav på både producenter och distributionsledet.

Kunskap och flexibilitet i köken

En av dagens inbjudna talare, Sara Jervfors, kostchef i Södertälje kommun, berättade om hur de arbetar med detta. I Södertälje har alla kommunens omlastningskök byggts om till tillagningskök för att servera så kallad ”Östersjövänlig mat” i skolor, förskolor och inom äldreomsorgen. Konceptet innebär att köken ska laga mat med så liten negativ miljöpåverkan som möjligt genom att använda råvaror i säsong, om möjligt också närodlat, servera en mindre andel kött och slänga mindre mat.

– Det kräver mycket kunskap och flexibilitet i de

enskilda köken och en ständig dialog med leverantörer. Till exempel handlar det om att byta ut känsliga, importerade grönsaker mot inhemska, mindre känsliga alternativ, som exempelvis rotfrukter. Avgörande för att lyckas med en omställning på kommunal nivå, säger hon, är politisk uppbackning. Och att tydliga riktlinjer, policies och styrdokument tas fram och används i arbetet.

I Södertälje breddar kostenheten nu arbetet tillsammans med näringslivsenheten. Till exempel upplåter de kommunal mark för odling inom ramen för ett kommunalt integrationsprojekt. En av förutsättningarna är att kommunen får möjlighet att köpa en andel av produktionen så länge deltagarna nyttjar den upplåtna marken för sin odling.

Vad är lokalproducerad mat?

En fråga som dök upp handlade om vad som menas med lokal mat, närproducerad mat och regional mat. Svaret, visade det sig, skiftar beroende på vem man frågar. Lokal mat och Närproducerad används ofta som synonymer, och innebär att produktionen och ibland även insatsmedlen i produktionen har lokalt ursprung.

Svenska Brasserier och Matkomfort arbetar med produkter som kan vara såväl en italiensk lokalt producerad produkt som en svenskproducerad, bara kvaliteten, kopplingen till platsen och relationen till producenten finns där. Den typen av livsmedel brukar definieras av Livsmedelssverige som regional mat. Sådana produkter kan ha en marknad som sträcker sig långt utanför det lokala. Den italienska parmaskinkan

Foto: Heidi Sjöberg

Foto: Hanna Williamsson

Den 27 och 28 augusti flyttade en matmarknad med äppelmust, kryddor, fisk, ost, bakverk och mycket annat gott från länet in på Tessinska palatset. Där, i barockträdgården till landshövdingens residens, minglade och handlade länsstyrelsepersonal och av landshövdingen inbjudna kvinnor med höga positioner inom näringsliv och politik.

Foto: Ylva Berry

Foto: Heidi Sjöberg

är ett klassiskt exempel. Också för Grönsaksgrossisten Sorunda handlar det om lokala produkter från hela Sverige efter en egen indelning i regioner, medan det för Ö-slakt handlar det om djur som betat inom en radie av ett antal mil från slakteriet. För Södertälje kommun och Anette Gustafsson, som kämpar för mer svenskproducerad mat i skolorna, handlar det om att kompromissa och hitta olika kostnadsmässiga alternativ utifrån såväl lokalt som regionalt och nationellt producerad mat.

Att det ibland råder viss begreppsförvirring och lokalproducerad kan betyda olika saker i olika sammanhang kanske inte behöver vara ett problem, så länge det finns en tydlig adresslapp på maten så att konsumenten själv kan bestämma vad som är lokalt.

Lokal mat som marknadsföringsstrategi

Södertäljes arbete med maten har fått stor uppmärksamhet både i Sverige och i andra länder och vunnit flera priser. De får många förfrågningar om studiebesök och kan nu utnyttja miljöarbetet kring maten sin marknadsföring av kommunen.

Att använda sig av lokal matproduktion i marknadsföringen är något som fler kommuner skulle kunna dra nytta av och möjligheterna och sammanhangen där lokal matproduktion kan användas är många. Naturligtvis vid framgångsrikt miljöarbete, men också för att stimulera besöksnäringen, där det finns en stor potential i att hjälpa fler lokala matproducenter att synas som besöksmål. Dessutom kan det utnyttjas för att attrahera och utveckla

företagsetableringar och för eko-kommuner för att öka självförsörjningsgraden och för att locka till sig nya invånare.

Att knyta samman stad och land

Ann-Helen Meyer von Bremen, lantbruks- och miljöjournalist och moderator vid seminariet konstaterar att det finns ett stort intresse för den lokala maten.

– Men det finns också ett stort behov av kunskap och folkbildning för att det inte ska stanna vid en kortvarig modetrend. Det handlar ytterst om att knyta ihop kretsloppet mellan stad och land, en stor uppgift som inte kommer att gå att genomföra utan en aktiv lokal politik.

*Petramy Börjesson, avdelningen för information
petramy.borjesson@lansstyrelsen.se*

Närproducerat är allt mer populärt...

... visar en ny undersökning om konsumenternas matvanor och attityder till mat som Jordbruksverket gjort. Allt fler svenska konsumenter väljer svensk och närproducerad mat. Idag betalar två av tre konsumenter gärna mer för svenska råvaror och sex av tio köper närproducerade råvaror så ofta de kan. Det är en stor skillnad jämfört med 2011.

Hela rapporten finns att ladda ner från Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se. Sök på "matvanor och attityder".

Foto: Ylva Berry

Foto: Mikael Lindstam

Foto: Heidi Sjöberg

Foto: Mikael Lindstam

Foto: Hanna Williamsson

Ny lösdrift i nya Landsbygdsprogrammet

På gårdsplanen vid Mariedals gård på Munsö står flera generationer byggnader, från det vackra gamla magasinet till en ladugård från 1980-talet. Nu är det dags för en ny. Landsbygd i Centrum har träffat två generationer lantbrukare på gården som nu tillsammans planerar för en ny lösdrift. Deras ansökan om investeringsstöd var den första som kom in sedan det nya Landsbygdsprogrammet öppnade för ansökningar. Det blir ett samtal om ekonomi, men också om framtidsutsikter och tjugningen med att vara lantbrukare.

Två personer, tre ben

Vi sitter i Lars kök och genom fönstret ser vi några av gårdens stutar i hagen på andra sidan åkern. Lars är 57 år gammal och Magnus 24. Sedan i våras driver de företaget tillsammans. Magnus tog då över efter Lars bror som tidigare drev gården tillsammans med Lars.

Verksamheten står på tre ben - köttjursuppfödning med stutar, växtodling och entreprenadverksamhet med framförallt snöröjning. Tanken är att dessa ben ska vara ungefär jämnstarka.

Nu planerar de för fullt byggandet av en ny lösdriftslagård som ska möjliggöra en utökning av djurantalet från dagens 50 till åtminstone 150 djur. Förhoppningen är att bygget ska vara klart nästa sommar.

- En viktig anledning till utökningen är att ge företaget bärkraft för två personer, förklarar Magnus. Men arbetsmiljö och djuromsorg är naturligtvis också viktiga bitar.

- Med själva byggnaden är tanken att det ska vara så lättjobbat som möjligt, så att vem som helst kan gå in och ta ett pass, berättar han. De har tittat på många alternativ, besökt andra som har byggt nytt och rådfrågat byggnadskonsulenter. Men till syvende och sist är det ändå ekonomin som sätter gränserna.

Bra förutsättningar

Ingen av dem har känslan av att det satsas så mycket på djurhållning i bygden, annat än på hästverksamhet.

- Men det finns ju mycket bete och marker som passar för nöttuppfödning här omkring och marknaden Stockholm ligger ju bra till, säger Magnus.

Den närheten utnyttjas idag genom gårdsförsäljning av köttlådor. De har en upparbetad kundkrets och i dagsläget ligger begränsningen i att få fram tillräckliga volymer.

- Om man inte utnyttjade den försäljningsmöjligheten skulle man behöva vara ännu större för att kunna få det att gå runt, konstaterar Magnus.

Ganska självklart

På frågan om varför Magnus valt lantbrukare som yrke svarar han att det var ganska självklart. Efter naturbruksgymnasium och driftsledarutbildningen började planerna på att gå in i företaget.

Han konstaterar att visst finns det mer lukrativa branscher, men framhåller tjugningen med ett jobb där man kan se förändringar över året, men också ett direkt resultat i det dagliga arbetet.

- Jag tycker att jag möter en ganska positiv attityd till lantbruk när jag möter andra unga inom till exempel LRF. Jag upplever att engagemanget är större bland de som är 25 år än bland de som är 35, säger han, så kanske trenden har vänt och lantbruket är på väg att få en högre status.

- I framtiden ska man kanske inte räkna med att det alltid är barn eller andra släktingar som tar över gården, utan andra måste få chansen att komma in i branschen, säger Lars som tycker att det är bekymmersamt att det är så dyrt och svårt att komma åt mark om man kommer utifrån.

Här bakom Lars och Magnus ska den nya lösdriften byggas

Han ser också skillnader i hur generationerna ser på lantbruket som arbetsplats.

- De unga vill inte jobba ensamma, som min generation gjort. De vill ha mer sociala kontakter, både genom jobbet och på fritiden, konstaterar Lars.

Nu kan man söka investeringsstöd...

...i Landsbygdsprogrammet 2014-2020 för om-, till- och nybyggnad av djurstallar, om antalet djurplatser ökar.

Ansökan görs elektroniskt via en e-tjänst hos Jordbruksverket. Du kan dock få ett beslut om stöd tidigast våren 2015, eftersom EU först måste godkänna det landsbygdsprogram som Sverige har skickat till EU-kommissionen. Du får påbörja din investering innan du har fått beslut om stöd, men du gör det på egen risk.

I maj 2015 startar hela investeringsstödet med fler möjligheter till investeringar.

Foto: Hanna Williamsson

Stutarna samlas runt Magnus

- Vi är väl lite mer vana vid arbetskompisar, det är självklart för oss, medger Magnus. Men han tillägger att förmågan att också kunna stängas själv emellanåt är en egenskap man måste ha om man ska jobba med lantbruk, för så är det ju ganska ofta i vardagen.

Satsa tillsammans

Magnus poängterar att om man ska göra ett generationsskifte måste man göra något nytt, en gemensam förändring eller satsning av något slag, så att man inte bara går vidare i gamla spår.

- Det är positivt att den äldre generationen finns kvar och bidrar med erfarenhet, men det behövs en nytändning, förklarar han. Han får medhåll av sin far som har ett annat råd att dela med sig av.

- Det är viktigt att man inte kör på för länge innan man släpper in nästa generation, menar han. Annars är risken att de tröttnat på att vänta, hunnit bygga upp en annan verksamhet och inte alls vill komma tillbaka till gården. Och gården har kanske stagnerat eller till och med gått ner sig, så att det krävs alldeles för mycket av den som ska ta vid.

- Nog kunde jag ha kört på själv i tio år till, men det har aldrig varit mitt mål, säger Lars. Men det är inte en lugn pensionärstillvaro han ser framför sig, utan ser fram emot att kunna bidra ett bra tag till.

Gårdsfakta Mariedals gård

Antal djur: Ca 50 stutar

Åkermark: 115 hektar inklusive arrenden

Grödor: ca 20 hektar vall och resten spannmål och oljeväxter.

Bbetesmark: 35 hektar

Skog: 20 hektar

Våga förändring

Det spelar också roll för Magnus att gården gått i generationer.

- Det går inte att förklara, men alla som har en släktgård känner samma sak. Det är ju speciellt, alla berättelser som man hört sedan man var liten. Men det kan förstås också bli ett hinder, förklara han.

- Man måste våga göra de förändringar som krävs. Det viktigaste är ju ändå att företaget bär sig. Så måste det ju vara och i det avseendet är det ingen skillnad att bedriva lantbruk jämfört med något annat företag, konstaterar han.

Föränderlig bransch

- Branschen är tuff och har ju gått igenom stora förändringar. Spelreglerna under min tid som lantbrukare har ju förändrats väldigt, säger Lars. Stödregler och den tunga byråkratin är en stor bit nu. Lars tror att regler som förändras, som med trädräkningen och efterföljande återkrav har fått många äldre att ledsna och ge upp. Magnus håller med och menar att det kanske har varit en viktigare faktor än lönsamheten som ju ändå varit tuff länge.

Lars tänker att det där med stödbyråkratin är lite som med datorer.

- De yngre har haft det med sig hela tiden och lärt sig om det i skolan. Det är svårare för en annan som ska lära nytt, konstaterar han och tillägger att en del äldre lantbrukare ju inte ens accepterar att stöden finns.

Vägen framåt

- Men nu är det ju som det är, och att säga att det var bättre förr duger ju inte. Dels är det ju knappast sant, och även om det vore det så är det ju inte vägen framåt, säger Lars eftertänksamt.

Fast kanske kan historien ändå inspirera. Vi fortsätter att prata om framtiden för bygden, och Lars minns den tiden då det odlades stora arealer potatis på Mälaröarna, som levererades till huvudstaden. Nu när närproducerat blivit mer i ropet och det finns en marknad där man kan ta betalt för lokala produkter kanske odlingen av den lokala potatissorten Vit drottning kan få en renässans.

När vi står i hagen bland stutarna och tittar på platsen där den nya byggnaden ska stå samlas djuren runt Magnus. Medan han pratar slickar en av dem ivrigt hans hand. Då återkommer han till varför man väljer lantbrukare som yrke.

-Kanske är det här ändå grejen, att jag inte riktigt kan tänka mig att inte ha djur.

Hanna Williamsson

Hitta framtidens våtmarker

Från andra halvan av 1800-talet och fram till 1960-talet torrlades många våtmarker och många sjöar sänktes för att skapa ny odlingsbar mark. Våtmarkerna är därför en bristvara i dagens landskap och fler våtmarker skulle bidra till minskad övergödning av sjöar och hav och gynna biologisk mångfald. Tack vare nya analyser kan vi hitta de bästa platserna för att anlägga effektiva våtmarker.

Underlag för att öka takten

Runt 90 procent av de naturliga våtmarkerna i Stockholms län är påverkade eller förstörda av olika tidigare ingrepp. Att återskapa våtmarker är därför viktigt av flera anledningar. Dels fungerar våtmarkerna som reningsverk som hjälper oss att inte övergöda Östersjön. Dels fyller våtmarker en viktig funktion för organismer som är knutna till vattenmiljöer, som många grodor, fåglar och insekter. Det finns många sådana arter som idag är hotade.

Sedan mitten av 1990-talet arbetar Länsstyrelsen aktivt med att uppmuntra och ge stöd för anläggning av våtmarker till intresserade markägare. I Stockholms län har 96 våtmarker, på drygt 290 hektar, anlagts i odlingslandskapet mellan åren 1996 och 2014. Arbetsmetoden vid skapandet av dessa våtmarker varierade. 34 våtmarker grävdes ur, i 28 fall har vattendrag eller diken dämats upp och i 29 fall har båda metoderna använts.

För att öka takten och kvaliteten i arbetet med restaurering och nyanläggning av våtmarker behöver markägares frivilliga insatser kompletteras med ett strategiskt uppsökande arbete för att hitta bra platser där det passar att anlägga våtmarker.

Lättare att dämna än att gräva

På uppdrag av Länsstyrelsen har konsultföretaget Ekologigruppen genomfört ett pilotprojekt för att kartlägga lämpliga våtmarkslägen runt Fitunaån, Gottröraån och Hackstabäcken.

– På det här sättet kan man jobba mer aktivt genom att söka upp och informera markägare som kanske inte känner till att deras mark är lämplig att anlägga

våtmarker på, säger Johan Møllegård, biolog och GIS-analytiker på Ekologigruppen.

– Först bearbetar man detaljerad höjddata så att man kan se hur vattnet rör sig i landskapet. Utifrån det skannar man efter områden som ligger lämpligt till, som man lätt kan dämna med en vall. Det är lättare och billigare att dämna upp än att gräva dammar. Man kan även räkna ut vilket påverkansområde våtmarken får och vilken reningseffekt man kan få till, förklarar Johan Møllegård. De områden som faller ut är ofta fuktiga marker som inte utnyttjas så väl idag. Lägen som påverkar hus och vägar har sorterats bort i analysen.

Engagemang är viktigt

Pia Stålnacke är miljöhandläggare på Ekerö kommun och arbetade tidigare med våtmarker på Länsstyrelsen i Stockholm. Hon tror att detta är ett bra sätt att arbeta från samhällets sida.

– Analysen underlättar övergripande planering och möjliggör att samla markägare till möten i områden där våtmarker skulle behöva anläggas. Förhoppningen är att markägare ska bli intresserade, men frivilligheten är viktig eftersom det krävs engagemang under längre tid för att sköta en våtmark, menar hon.

Uppskattade våtmarker

Nu ska metoden utvärderas genom att titta på de objekt som föll ut i pilotprojektet. Det är viktigt att titta på vilken mark som påverkas. Arbetet med kartläggningen ska eventuellt utökas till att omfatta hela Stockholms län. Johan är positiv till initiativet, som han tror kan bidra till många nya våtmarker i länet.

Pias erfarenhet är att de som har anlagt våtmarker brukar vara nöjda efteråt.

– Våtmarken tillför ofta fler värden än de först tänkte sig. I många fall var marken inte så högproducerande innan och att minska övergödningen samtidigt som landskapet blir vackrare blir ett rejält lyft både för gården och för miljön.

Ylva Berry

Våtmarken i kretsloppet

Våtmarkerna har en mycket viktig roll i vattnets naturliga kretslopp, från nederbörden genom avrinningsområden, via grundvattnet och vidare ut i haven. I våtmarken bromsas vattnet upp, en del avdunstar och vattnets avrinning jämnas ut.

Foto: Ylva Berry

Våtmarker fungerar som...

...kvävefällor där bakterier som lever i våtmarkens grunda vatten kan omvandla kväveföreningar i vattnet till ofarlig kvävgas.

...naturliga reningsverk för det vatten som passerar genom dem.

...hemvist för en betydande mängd av Sveriges växter och djur.

Bra platser att anlägga våtmarker längs Gottröraån

Här är ett exempel på det underlag som togs fram i pilotprojektet. De rödlila ytorna visar var nya vattenspeglar kan skapas om området däms upp. De orangea ytorna visar tillrinningsområdet som den anlagda våtmarkens vatten skulle komma ifrån. Mörkgröna ytor visar mark runt den tänkta våtmarken, som skulle bli blötare om en våtmark anläggs, eftersom marken ligger mindre än en meter över den tänkta vattenspegeln. Gröna ytor ska gärna vara små eller vara fuktig mark som inte brukas idag.

Foto: Ylva Berry

Foto: Ylva Berry

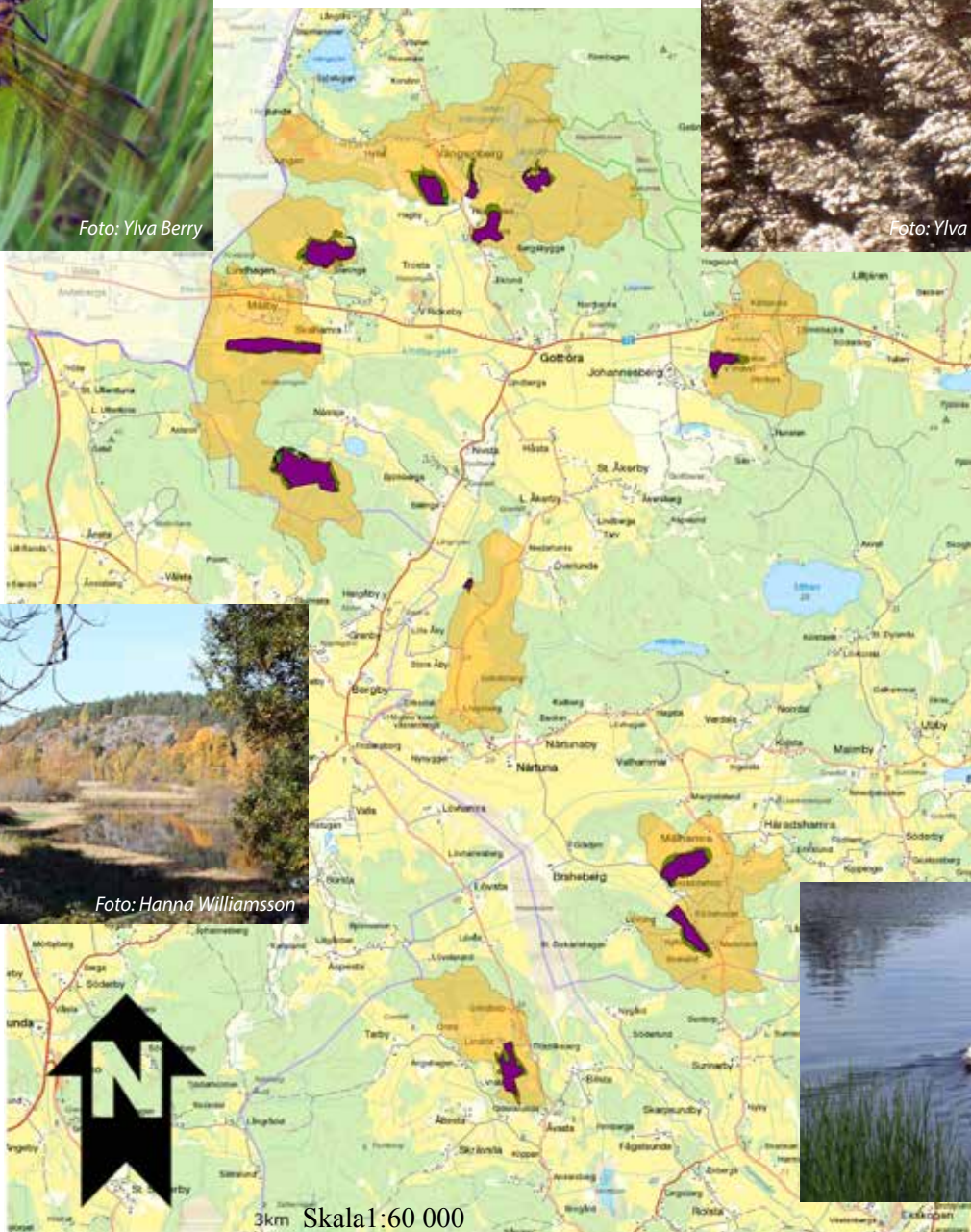

Foto: Hanna Williamsson

Foto: Karin Joelsson

Inspireras av Våtmarksguiden

Våtmarksguiden är en inspirationskälla på Internet för dig som planerar att anlägga en våtmark eller vill ha tips om skötsel, underhåll och förbättringar av en våtmark som du redan har. Tjugofem goda exempel i Mälardalen presenteras i text och bild. Adressen är www.vatmarksguiden.se

Miljömål med koppling till våtmarker

- Myllrande våtmarker
- Ett rikt växt- och djurliv
- Ett rikt odlingslandskap
- Grundvatten av god kvalitet
- Levande sjöar och vattendrag
- Hav i balans samt levande kust och skärgård

Bonde söker bonde

Att starta ett samarbete med ett annat lantbruksföretag kan vara ett sätt att hitta nya möjligheter till utveckling på den egna gården. Landsbygd i Centrum har träffat några Roslagsbönder som har bromsat den nedåtgående trenden i bygden och som ser styrkan i att samarbeta.

Vägen till Karins kvighotell

Allt började 2001 när Jacob och Anette Gustawson, på sin gård Billinge utanför Norrtälje, byggde den nya ladugården för 120 mjölkkor. Företaget saknade fortfarande bra byggnader för kvigorna, men att bygga nytt även för dem skulle innebära alltför höga kostnader.

Karin Broström hade tagit över familjegården Norrsund, några kilometer därifrån, som hon drev ekologiskt med 20 mjölkkor sedan 1996. Karin ville utveckla verksamheten, men insåg samtidigt att ladugården behövde moderniseras om mjölkproduktionen skulle utvecklas.

– Jag kände att jag började bli äldre och visste att bygga nytt mjölkstall var en stor ekonomisk investering, berättar Karin. År 2000 hade hon även byggt ett lösdriftsstall med 20 platser för sina egna kvigor och kvigkalvar.

Jacob och Karin var medlemmar i samma LRF-avdelning och kände varandra sedan tidigare. Tanken föddes om ett framtida samarbete och Jacob frågade om Karin kunde bygga ut och även ta hand om Billinges kvigor. Karin nappade på idén och i en första etapp byggdes lösdriftsstallet ut med plats för 60 kvigor och vintern 2005/2006 med plats för ytterligare 25 djur.

Navet i bygden

Samarbetet är upplagt så att Karin köper kvigorna av Anette och Jacob, som i sin tur har förköpsrätt. Kvigorna kommer till Karins kvighotell när de är

Foto: Kristina Nigell

Mjölkdelenningen på Billinge gård

ca 6 månader gamla och säljs tillbaka strax innan kalvningen vid ca 2 års ålder.

De två gårdarnas satsningar har även gett positiva effekter på andra företag i trakten. Samarbetet växer och omfattar idag totalt tio gårdar.

– Jacob och Anette har blivit navet i bygden, förklarar Karin. Ett flertal gårdar producerar fodret till de två djurhållande gårdarna och kvigorna fungerar i sin tur som naturvårdare i betesmarker på gårdar som har slutat med djurproduktion.

Flera av de närliggande gårdarna har lagt om till ekologisk produktion, för att kunna producera och leverera foder till de två gårdarna. Genom leaderprojektet "Samverkan för bönder runt Broströmmen" har samarbetet utvecklats än mer, med kunskapsöverföring, maskinsamverkan, samverkan kring arbetet med foderproduktionen och kretsloppstänk.

Foto: Kristina Nigell

Från vänster: Anette, Jacob och Karin

Någon att prata kor med

För Anette och Jacob har samarbetet med Karin inneburit att man sparat både arbete och pengar. Genom att Karin tar hand om kvigorna och har stått för en del av investeringarna, har vissa arbetsmoment flyttats och de har sluppit en del kapitalkostnader. Däremot har risken för likviditetskris ökat.

– Nu syns och känns det när betalningen för kvigorna ska ut, förklarar Anette.

Andra trevliga fördelar med samarbetet har varit nya arbetskolleger och att det har blivit roligare.

– Äntligen har jag någon att prata kor med, säger Anette och skrattar.

Slog sina kloka huvuden ihop

Båda parterna anser att tillit och bra kommunikation är de avgörande ingredienserna som har gjort att samarbetet fungerar så bra.

– Vi måste kunna lita på att vi får tillbaka toppdjur, säger Anette. Samtidigt måste vi hela tiden jobba mot samma mål.

– Vi kan inte lämna övergödda kvigkalvar till Karin och begära att få tillbaka bra kvalitet, förklarar hon.

Karin har tagit hjälp av rådgivare på LRF och Hushållningssällskapet i avelsarbetet. Vid ett tillfälle upptäcktes att kvigorna var alltför kobenta, trots avel på raka ben. Karin och Anette slog sina kloka huvuden ihop och kom underfund med att det troligtvis berodde på hala gåingar hos Karin, vilket snabbt kunde åtgärdas genom rispning av gångarna.

Rak och öppen dialog

– Vi måste ha en rak och öppen dialog om vad det är för kvigor vi vill ha och om det dyker upp problem så löser vi dem direkt, säger Anette. Det är också viktigt med god framförhållning och en nära kommunikation om förändringar av behov.

Att samarbetet har fungerat så bra tror de till viss del beror på att de kände varandra redan innan samarbetet startade. Fast även om personkemin fungerar är det ändå viktigt att det finns säkra avtal och att gränserna och ansvarsfördelningen mellan företagen är tydliga.

– Båda måste ju i slutändan tjäna på det, tillägger Jacob. Samtidigt kan det kännas jobbigt att fakturera sina grannar, särskilt om man vet att de har en tuff period.

Tjurkalvar och gemensam växtföljd

I framtiden ser Jacob framför sig att de har en gemensam växtföljd med de samarbetsgårdar som har gått över till ekologisk produktion.

– Jag skulle vilja se att vi blir självförsörjande på lokalt foder, att vi kan byta ut sojan mot lokalt producerade åkerbönor, ärtor, raps och rybs.

Karin har även en önskan om att behålla tjurkalvarna i Roslagen, så att även de kan göra nytta i arbetet med att hålla markerna öppna. Hon måste bara komma på hur det kan bli lönsamt att behålla kalvarna, som idag säljs vidare.

Samverkan är en förutsättning

Karin är övertygad om att samverka är viktigt för lantbrukets framtid. Utvecklingen går mot allt större enheter, som kräver mer tid, investeringar och arbetskraft än vad ett enskilt familjeföretag klarar av.

– Ett litet jordbruk kan inte själv bära stora maskinkostnader och investeringar, utan samverkan är en förutsättning för att det ska finnas kvar och utvecklas, menar hon.

Karin menar att den sociala samverkan är avgörande för landsbygden.

– Det sociala kittet är viktigt, säger hon med eftertryck, en förutsättning för att problem ska kunna upptäckas i tid och att man ställer upp och inte vänder någon ryggen. För att det ska fungera måste det finnas tillit och tillfällen att mötas.

Foto: Kristina Nigell

Utcheckning från Karins kvighotell

Nya vägar att nå lönsamhet

Anette tror att man måste hitta nya vägar för att få lönsamhet. Att de som primärproducenter måste vara öppna även för andra typer av samverkan och samarbete i livsmedelskedjan.

– Dagens förbund och föreningar har vuxit sig för stora och lyckas inte med sitt uppdrag. Det finns fördelar med färre mellanhänder och att komma närmre sluthandeln, säger Jacob.

Anette tror att framtidens lantbrukare i allt större utsträckning kommer vara tvungna att hålla sig aktuella, söka samarbete och nätverka.

– Men egentligen är det ju det här man vill, säger Anette och sveper med handen över korna vid mjölkroboten – att bara kunna ägna sig åt primärproduktionen och få betalt för det man producerar.

Kristina Nigell

Lär dig mer om...

...samverkan på en webbplats om samverkan som LRF och Ekologiska lantbrukarna ligger bakom. Där finns inspiration, men också såväl tips och råd som handfasta avtalsmallar och checklistor. Missa inte råden från dr Ljung! Adressen är <http://ekolantbruk.se/b2b/>

Läs mer om...

...Karins kvighotell på företagets webbplats, www.karinskvighotell.se

Rovdjursavvisande stängsel

En av de effektivaste åtgärderna för att förebygga rovdjursangrepp på tamdjur är att sätta upp el-stängsel. Det finns ersättning att söka för den som vill rovdjurssäkra sina hagar.

Vem kan söka ersättning?

Du som behöver nytt stängsel, eller behöver förstärka ditt befintliga, för att skydda dina betesdjur mot rovdjur kan söka ersättning för det. Länsstyrelsen prioriterar ansökningar som syftar till att skydda får och getter då de är mer utsatta för rovdjursangrepp än andra tamdjursarter. Högre prioritet ges till stängsel mot varg eftersom lodjur har visat sig vara väldigt svåra att stängsla ut.

Foto: Åsa Pettersson

Stolpar förankras stadigt på stängslingskurs på Sanda gård.

Hur ska stängslet se ut?

För att kunna få stöd för dina stängsel måste de vara utformade och uppsatta i enlighet med Viltskadecenters rekommendationer, se faktarutan.

Foto: Åsa Pettersson

Fåren går tryggare bakom rovdjursavvisande stängsel.

Hur söker man?

Om marken du ska stängsla är jordbruksmark som är eller kan bli jordbruksblock ska du söka ersättning inom Landsbygdsprogrammet. Vi har möjlighet att redan nu bevilja stöd med medel från Landsbygdsprogrammet 2007-13. Stängslen måste då vara klara och besiktigade senast juni 2015.

Omkring den 1 maj 2015 kommer det nya Landsbygdsprogrammet förhoppningsvis att komma igång och då välkomnas ansökningar som inte behöver avslutas lika fort. Blanketter och anvisningar hittar du på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se.

Om marken inte klassas som jordbruksmark så har du möjlighet att söka bidrag ur viltskadeanslaget via enheten för naturvård på Länsstyrelsen. Stödet är 50 kronor per meter, oavsett vilka medel som används.

Åsa Pettersson

Viltskadecenters rekommendationer...

...finns utförligt beskrivna i faktabladet "Stängsel för att förebygga skador från rovdjur" som finns att beställa eller ladda ner via deras webbplats, www.viltskadecenter.se. Du kan också få faktabladet från Länsstyrelsen om du kontaktar Åsa Pettersson, 010-223 15 16

På Viltskadecenters webbplats kan du även ladda ner den nyutgivna boken "Stängsling mot stora rovdjur" . Den kan även beställas från Viltskadecenter på telefonnummer 0581-920 70.

Nu kan du söka startstöd

Nu har vi öppnat upp för ansökan om startstöd, ett av företagsstöden inom Landsbygdsprogrammet. Det går att söka startstöd från och med nu och så länge pengarna räcker, dock senast till den 1 april 2015.

Först till kvarn

Det är en begränsad summa pengar som går att söka från det gamla Landsbygdsprogrammet. Det är först till kvarn som gäller för att få stöd. Det är osäkert när startstödet i det nya Landsbygdsprogrammet 2014-2020 kommer att öppnas, tidigast i maj 2015. Men det kan också bli senare.

Nya primärproducenter under 40 år

Du kan söka startstödet om du har startat ett nytt jordbruks- eller trädgårdsföretag, eller om du har tagit över ett sådant företag. Företaget ska vara inriktat på primärproduktion, till exempel mjölkproduktion, köttproduktion, växtodling, odling av energigrödor, biodling, vilt- eller hästuppfödning. Startstöd kan du bara få en gång och du måste vara yngre än 40 år när du söker.

Lars Carlsson

Foto: Länsstyrelsen Stockholm

Mer information om startstödet

Läs mer om startstödet på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se. Där hittar du även ansökningsblanketter och anvisningar.

Om du har frågor om startstödet är du välkommen att kontakta Länsstyrelsen. Ring till Lars Carlsson, 010-223 12 73.

Utbetalningsdags?

Landsbygdsprogrammet lider mot sitt slut och många skickar nu in sina ansökningar om utbetalning till Länsstyrelsen. Vi är måna om att betala ut stöden så fort som möjligt. Du kan hjälpa oss!

Snabb och effektiv handläggning

För att få till en så snabb och effektiv handläggning som möjligt uppmanar vi dig som är projektägare att skicka en så bra och komplett ansökan som du kan. I nuläget lägger vi, tyvärr, mycket tid på att begära in kompletteringar och på att få ordning på inskickat material.

Foto: Ylva Berry

Du kan hjälpa oss genom att:

- Läs anvisningarna noggrant och försäkra dig om att din ansökan är komplett innan du skickar in den.
- Se till att alla bilagor är märkta och ligger i rätt ordning.
- Kontrollera att du har angett kontonummer och att ansökan är underskriven av firmatecknaren.

Anders Larsson

Det finns bra instruktioner...

.....i **Jordbruksverkets anvisningar**. Du hittar dem i webbutiken på Jordbruksverkets webbplats, <http://webbutiken.jordbruksverket.se/>. Där finns också nödvändiga blanketter. Använd sökfunktionen för att hitta just det som gäller din stödtyp.

Gäller det projektstöd...

...ska du även lämna in en slutrapport. Sök på "projektstöd slutrapport" så hittar du blankett och anvisningar.

...ska du även fylla i och skicka med blanketten "Godkännande – publicering av personuppgifter" som du hittar om du söker på LSB12:14.

Gäller det ett Leader-projekt...

...ska du även lämna in en slutrapport. Sök på "projektstöd slutrapport" så hittar du blankett och anvisningar.

...ska du även fylla i och skicka med blanketten "Godkännande – publicering av personuppgifter" som du hittar om du söker på LSB12:14.

Checklista för ansökan om utbetalning

Du kan även hitta "Checklista för ansökan om utbetalning" och mer information på Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/stockholm. Sök under fliken "Lantbruk och landsbygd" och vidare under "Landsbygdsprogrammet 2007-2013".

Primärproduktion av foder och livsmedel

Alla som producerar foder och/eller livsmedel måste registrera sitt företag eller sin anläggning. Registren gör det möjligt att lättare kunna spåra och hindra ohälsosam spridning av smitta eller förorening. Det är viktigt för att kunna garantera folkhälsa, djurhälsa och konsumenters trygghet genom god livsmedels- och fodersäkerhet. Det finns fortfarande många i Stockholms län som missat att anmäla sina anläggningar.

Anmäl dig som foderföretagare

Du som producerar foder eller hanterar foder till livsmedelsproducerande djur ska anmäla din foderanläggning till Jordbruksverkets foderanläggningsregister. Har ett brukarskifte skett på gården kan den nya brukaren behöva anmäla sig till registret. Även du som är ny jordbruksföretagare måste anmäla dig.

Anmälan gör du snabbt och enkelt via Jordbruksverkets e-tjänst "Mina sidor".

Läs mer om foderföretagare på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se under Självservice (e-tjänster)/djur/foderföretagare. Du kan även kontakta någon handläggare på enheten för lantbruksfrågor på Länsstyrelsen.

Rose-Mari Åkerström, 010-223 16 38

Foto: Carina Lindqvist

Anmäl dig som livsmedelsföretagare om du är primärproducent

Med primärproduktion menas odling och skörd av vegetabilier, mjölkproduktion, äggproduktion, uppfödning och produktion av livsmedelsproducerande djur för slakt samt fiskodling och boding.

Läs mer om anmälan av livsmedelsanläggning i primärproduktionen på Länsstyrelsens webbsida www.lansstyrelsen.se/stockholm under fliken Människa & samhälle/Livsmedelskontroll. Där kan du även hitta anmälningsblanketten. Du kan även kontakta någon handläggare på enheten för länsveterinärer på Länsstyrelsen.

Mari-Ann Andersson, 010-223 12 14

Foto: Ylva Berry

SAM-utbetalningar 2014

Den första utbetalningen för miljöersättningarna betalades ut den 17 oktober. Det var en delutbetalning på 75 procent av det totala beloppet. Vi har kunnat fatta beslut för 97 procent av ansökningarna. Av dessa är 88 procent bifall. Avslagen beror till största delen på att delutbetalningen inte når upp till 1 000 kr som är lägsta belopp som betalas ut. De flesta av dessa kommer med i slututbetalningen den 29 december.

Viveka Appelloff

Belopp som betalades ut 17 oktober

Miljöersättning för	Utbetalning [kr]
Betesmarker och slåtterängar	12 876 677
Ekologisk produktion	10 222 513
Vallodling	9 269 462
Kompensationsbidrag	1 251 007
Skyddszoner	713 231
Våtmarker	599 493
Minskat kväveläckage	459 520
Miljöskyddsåtgärder	122 669
Natur- och kulturmiljöer	105 449
Summa	35 620 021

Jordbrukarstöden 2015

Som bekant kommer det att bli många nyheter inom jordbrukarstöden 2015. Gårdsstödet förändras och vi går in i ett nytt Landsbygdsprogram med miljöersättningar med nya villkor. Här presenteras några av nyheterna.

Förgröningsstöd, nötkreatursstöd och stöd till unga

Under hösten kommer regeringen att besluta om vissa regler i förordningar för gårdsstödet, förgröningsstödet, nötkreatursstödet och stödet till unga. Jordbruksverket beslutar därefter detaljerna i föreskrifterna som beräknas vara klara i vinter.

Förändrad betesmarksdefinition

Betesmarksdefinitionen förändras något. Nu kommer marker med lite mer träd att kunna ingå i gårdsstödet och i miljöersättningen för betesmarker och slåtterängar. Jordbruksverket har påbörjat arbetet med att inventera de här markerna för att de ska kunna tas med i SAM-ansökan 2015.

Mer information

Läs gärna om förändringarna i gårdsstödet på Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se. Där finns hela tiden uppdaterad information om hur jordbrukarstöden 2015 kommer att se ut. Där kan du också anmäla dig som prenumerant på jordbruksverkets nyhetsbrev om stöd till landsbygden.

Preliminär plan för SAM-ansökan 2015

- 16 mars öppnar SAM Internet och SAM-utskicket kommer i brevlådan
- 13 maj är sista ansökningsdag för SAM 2015

Sök nytt i vår

Regeringen har beslutat om Landsbygdsprogrammet där miljöersättningarna och kompensationsbidraget ingår. EU-kommissionen ska nu granska och godkänna det. Landsbygdsprogrammet tros kunna börja gälla någon gång under våren. Nya åtaganden kommer att kunna sökas i SAM-ansökan 2015 men inga beslut om stöd eller utbetalningar kan fattas innan EU-kommissionen godkänt programmet.

Vissa miljöersättningar försvinner, andra kommer till

Några miljöersättningar försvinner, till exempel de för kvalitetscertifiering och för natur- och kulturmiljöer. Miljöersättning för skyddszoner, minskat kväveläckage och hotade husdjursraser kommer att finnas först 2016. Ett stöd som är nytt 2015 är omställning till ekologisk produktion. Det kommer också ett nötkreatursstöd för nöt som är äldre än ett år.

Viveka Appeltofft

Foto: Ylva Berry

Tidsplan för utbetalningarna

Miljöersättningar och kompensationsbidrag

- 17 oktober delutbetalning (75 % av totala beloppet)
- 29 december, första slututbetalningen
- 30 januari, därefter löpande varje månad

Gårdsstöd

- 1 december
- 29 december
- 15 januari, därefter löpande varje vecka

Kvalitetscertifiering

- Under våren 2015

Kontonummer

Om du ändrat kontonummer eller ännu inte anmält kontonummer till Jordbruksverket så gör det nu, annars kan inte Jordbruksverket betala ut några pengar till dig.

Om du har e-legitimation kan du själv ändra ditt kontonummer via "Mina sidor". Använd annars blanketten "Anmälan – ändring av kontonummer" som du hittar via Jordbruksverkets webbutik, <http://webbutiken.jordbruksverket.se>

Anmälan ska skickas till:

Registerenheten, Jordbruksverket, 551 82 Jönköping.

Sälja köttlådor hemma

Det finns ett stort intresse för att sälja sina egna köttlådor. När Länsstyrelsen i samarbete med Föreningen Roslagslamm bjöd in till kurs i ämnet i september var det 60 anmällda. Deltagarna fick lära sig vad man behöver känna till om man vill sälja köttlådor vidare direkt till kund. Här delar Landsbygd i Centrum med sig av innehållet.

Vad får jag sälja hemma?

Kursen hölls av Per Nilsson från företaget Profox. Han är expert på livsmedelslagstiftning och har tidigare arbetat i många år som livsmedelsinspektör. Per har också hjälpt många med att starta slakterier, stycknings- och charkanläggningar.

Han började med att berätta att det idag är tillåtet att sälja mindre volymer viltkött, och även kött från fjäderfä, direkt ute på gården utan krav på veterinärbesiktning. Det kan dock behövas en anmälan om livsmedelsverksamhet till det lokala miljökontoret. Däremot är det inte tillåtet att sälja kött från tamdjur på det viset. Då behövs ett godkännande av Livsmedelsverket. Det enda undantaget är att en djurägare får slakta djur till det egna hushållet utan krav på besiktning. Det är inte tillåtet att ge bort kött till släktingar eller anställda. Anledningen till detta är att det anses att kött från tamdjur riskerar att sprida smittor i betydligt högre grad än kött från vilda djur.

Regelverk från jord till bord

Med köttlådor menas när konsumenten köper en större mängd kött, oftast styckat och förpackat, i lådor. Det vanligaste är att djuren skickas till ett godkänt slakteri som styckar och förpackar köttet så att lådorna blir helt klara. Sedan hämtar djurägaren sina lådor på slakteriet och levererar direkt hem till kunden.

All slags försäljning av mat räknas som livsmedelsverksamhet och all livsmedelsverksamhet måste registreras hos kommunens miljökontor. Primärproducenter ska också göra en anmälan till Länsstyrelsen.

- Det är ditt ansvar som livsmedelsföretagare att ha kunskap om de regler som gäller för att driva en

livsmedelsverksamhet, betonade Per. Livsmedelsreglerna gäller hela vägen från jord till bord och omfattar alltså hela livsmedelskedjan, från odling och uppfödning av djur via förädling och distribution, till konsumentens tallrik. Reglerna är i stort sett gemensamma inom hela EU.

Obruten kylkedja

Vid leverans från godkänt slakteri till kund får inte kylkedjan brytas. Vilken temperatur som gäller är inte reglerad i lagstiftningen. Lämplig temperatur är högst +8°C och är temperaturen under +4°C när du hämtar köttet, så kan ju temperaturen stiga något under transporten utan att det blir problem. Du kan använda vilken bil som helst för transporten, så länge köttet är skyddat i sin låda och du håller temperaturen. Vid försäljning av en större mängd lådor kan det vara en fördel att kunderna kommer till dig vid en tidpunkt som du valt.

Ligger i tiden

Fördelar med försäljning av egna köttlådor är att man får ett ansikte på kunden, själv sätter priset och själv väljer hur och var man vill förmedla lådorna. Det ligger i tiden med ett ökat engagemang från kunderna om god djuromsorg och ursprung på köttet. Men det kan ta mycket av din tid i anspråk att leverera lådor och att anpassa sig till olika kunders önskemål. Andra svårigheter idag är att många konsumenter inte har den fryskapacitet som krävs för att handla större mängder kött vid ett tillfälle och inte heller kunskap om tillredning av olika styckningsdelar. Det kan också vara svårt att ta ut ett högt pris vid försäljning till goda vänner.

Kursens viktigaste budskap till dig som vill börja med köttlådeförsäljning var att det alltid är ditt ansvar att ha rutiner som garanterar att livsmedlen är säkra och att lagstiftningen följs. Per Nilsson ingöt dock gott mod och tillförsikt i kursdeltagarna att lyckas med detta.

Åsa Pettersson

Lästips i Livsmedelsverkets webb-butik!

Sök på broschyrens namn på <http://slv.butik.strd.se>

- "Nya regler för enklare företagande – Information till företagare som hanterar livsmedel" beskriver vilka regler du som livsmedelsföretagare behöver uppfylla.
- "Försäljning av små mängder" beskriver vad du behöver veta för att sälja dina primärprodukter i små mängder direkt till konsumenter.

Foto: Flickr, Mike, Another pint please

Länsstyrelsen
Stockholm

Aktuell kompetensutveckling

Europeiska jordbruksfonden för
landsbygdsutveckling: Europa
investerar i landsbygdsområden

Om aktiviteterna

Här finns annonser med aktuella erbjudanden om kompetensutveckling. För mer detaljerad information hänvisar vi till Länsstyrelsens webbplats, www.lansstyrelsen.se/stockholm. I kalendern som du hittar längst ner på startsidan finns alla aktiviteter. Den uppdateras löpande, så där kan du även hitta aktiviteter som inte hinner annonseras i de tryckta numren av Landsbygd i Centrum.

Aktivitetserna som annonseras här genomförs av olika aktörer men bekostas helt eller delvis genom Landsbygdsprogrammet 2007-2013 som finansieras av EU och svenska staten. För en del aktiviteter tas en deltagaravgift ut. Eventuell deltagaravgift anges i annonsen. OBS! Efter sista anmälningssdag är anmälan bindande.

Småskalig äggproduktion

Har du höns? Eller funderar du på att skaffa? Passa på att lyssna på landets främsta rådgivare inom fjäderfä, Åsa Odelros. Hon föreläser om regelverk, äggproduktion, kläckning, skötsel av hönsen, foder, byggnader, inredning, löss, spolmask med mera.

Tid och plats: Fredagen den 1 december kl. 9.00 - 13.00, Länsstyrelsen i Stockholm, Hantverkargatan 29

Anmälan: Senast den 24 november via Kalendariet på Länsstyrelsens webbplats.

Deltagaravgift: 200 kr exklusive moms. Fika och material ingår.

Bygg hästvänligt

Går du i funderingar kring att bygga om eller bygga ett nytt häststall? Under denna kurs tar vi upp hästens behov och beteenden, vilka lagar och regler som gäller när man ska bygga stall, vad man ska tänka på vid ombyggnation respektive nybyggnation och hur man på bästa sätt kan utforma stallet så att det blir rationellt och lättskött för skötaren. Vi kommer också visa exempel på olika inackorderingskalkyler med eller utan mekanisering. Det blir även en rundvandring på gården där Active Stable kommer att visas upp.

Tid: Onsdagen den 21 januari, kl. 09.00-16.00.

Plats: Wiggeby gård i Rosersberg 3 mil norr om Stockholm, Slottsvägen 9 Rosersberg.

Anmälan: 13 januari i kalendern på Länsstyrelsens webbplats

Avgift: 300 kr exkl. moms, faktureras efter kurstillfället. Kostnad för mat och fika tillkommer på plats.

Utegångsdjur under vintern – förebygg svårigheterna

Hur hålla utgångsdjur med ligghall? Vi går igenom ligghallens utformning och placering, djurens vistelseområden, foder, vatten, sjuka djur, hantering, djurens värmebalans m.m. Vi lär dig planera för att främja en god djurhälsa och tillväxt, minska upptrampning av mark, samt välja material och utformning för en god ligghallsfunktion etc. Kursen är gratis, men deltagare betalar för lunch samt fika (fö- och eftermiddag).

Tid: 25 november kl. 09.30 – ca 16.00

Plats: Norrtälje Folkets hus www.folketshusnorrtalje.nu

Anmälan senast den 21 november

Tid: 2 december kl. 09.30-ca 16.00

Plats: Tumba Bruksmuseum www.tumbabruksmuseum.se

Anmälan senast den 28 november

Anmälan och information: Cilla Hagberg, tel. 073-848 08 13
alternativt cilla@cillabyggkonsult.com,

Foto: Åsa Pettersson

Getter är inte får

Vad skiljer getter och får åt och vilka olika raser finns? Hur ska de skötas och hur kan de användas? Kalle Hammarberg som är djurhälsoveterinär och författare till getkompendiet, delar med sig av sin kunskap.

Tid och plats: 3 december kl. 9.30 – 15, Hedenlunda Slott, Flen

Kostnad: 200 kr exkl moms inkl. fika, lunch och getkompendiet

Anmälan: senast 26 nov på Länsstyrelsens i Södermanlands webbplats www.lansstyrelsen.se/sodermanland. Kursinbjudan finns i Kalendariet nere till höger på startsidan.

Information: Malin Nilsson med telefon 010 – 223 43 64 och e-post malin.nilsson@lansstyrelsen.se

Arrangör: Länsstyrelsen i Södermanland

Effektiv plöjning

Plöjning kan minska roto gräs, sanera svampsjukdomar och förbättra markstrukturen. Om plogen är rätt inställd blir den lättare att dra, kapaciteten ökar, resultatet blir bättre och bränsleförbrukningen kan minska med upp till 20-25 % (ca 5 l/ha). Kursen innefattar både ett teoretiskt och ett praktiskt pass. Du erbjuds även hjälp att ställa in din egen plog.

Intresseanmälan: Cecilia Norén, 010-223 14 84 alternativt cecilia.noren@lansstyrelsen.se. Vi kan ordna kursen på din gård om det blir tillräckligt många anmälda.

Greppa Näringen

Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri individuell rådgivning som både lantbrukare och miljö tjäna på. Målen är minskad övergödning, säker användning av växtskyddsmedel och minskade utsläpp av klimatgaser. Du som har mer än 50 hektar åkermark och/eller mer än 25 djurenheter är välkommen att bli medlem. Du erbjuds rådgivning om växtnärbalanser, kväve- och fosforstrategier, växtskyddshantering, kontroll av foderstater, markpackning.

Information: Greppa Näringens webbplats, www.greppa.nu.

Hitta rådgivare: Välj mellan Cilla Byggkonsult AB, Associera Lantbruksrådgivning, HS och AH Stallkonsult. Läs mer på www.lansstyrelsen.se/Stockholm/lantbruk.

Kontaktperson på Länsstyrelsen är Emma Lennmo, 010-223 14 27, emma.lennmo@lansstyrelsen.se

Integrerat växtskydd

Vad är speciellt med integrerat växtskydd? Vad är nytt inom lagstiftningen? Hur kan man minska användningen av växtskyddsmedel och vilka olika förebyggande åtgärder kan man genomföra? Tonvikt ligger på förslag på förebyggande åtgärder och på icke-kemisk bekämpning.

Välj det av kursstillfällena nedan som passar dig:

Tid: Torsdag den 27 november 2014, klockan 10.00 - 14.00

Plats: Sorunda bygdegård, Kyrkgatan 8, Sorunda

Tid: Torsdag den 27 november 2014, klockan 18.30 - 21.30

Plats: Wäsby golf, Nibblevägen 4, Upplands Väsby

Tid: Fredagen den 28 november 2014, klockan 10.00 - 14.00

Plats: Länsstyrelsen Stockholm, Hantverkargatan 29

Anmälan: Senast den 21 november via Kalendariet på Länsstyrelsens webbplats. 23 november gäller för Stockholmsträffen.

Information: Cecilia Norén på telefon 010-223 14 84 eller e-post cecilia.noren@lansstyrelsen.se

Arrangör: Länsstyrelsen i Stockholms län

Bredband i världsklass – även på landsbygden!

Coompanion erbjuder kostnadsfri processledning, rådgivning och utbildning för er som funderar på, eller har påbörjat ett arbete med att planera för bredband i er bygd.

Kontakt: Bridget Wedberg, bridget.wedberg@coompanion.se, 070-847 92 56, roslagen.coompanion.se

Sparsam körning

Bränslet är den största kostnaden i traktorkalkylen. Vi blandar teori med praktisk körning. Vi går igenom motor och transmissionslösningar, miljöpåverkan, körteknik, tekniska hjälpmedel, ekonomi. Efter genomgången kurs delar vi ut ett kursintyg som godkänns av certifieringsorganisationer som Krav.

Tid & platser: 9.00 – 16.30. 18/11 och 19/11 Ladviks Säteri, Södertälje. 20/11 Överkumla Gård, Järna. 24/11 Vallentuna

Kursavgift: 400 kr

Anmälan: 11 november till Karin Karlsson 013-37 70 02, karin.karlsson@lrfkonsult.se

Information: Christer Johansson 0708-26 17 38, christer.johansson@lrfkonsult.se

Rådgivning om ekologisk fjäderfäproduktion

För dig som tänker utöka den ekologiska produktionen eller lägga om till ekologisk fjäderfäproduktion finns möjlighet till rådgivning.

Kontakt: Åsa Odelros, 070-697 66 11 eller 0291-610 41.

Foto: Rose-Mari Åkerström

Fråga kon

Fråga kon är en rådgivningstjänst för mjölkgårdar som tagits fram av Svensk Mjolk och som syftar till att ge praktisk rådgivning för förbättring av djurhållningen och djurhälsan. Djurbaserade mått för kor, kalvar och ungdjur som bedöms av kalibrerade bedömare.

Anmälan & kontakt: Sofia Äng, husdjursrådgivare, 018-56 04 08 eller 070-423 75 25.

Kostnad: 4 000 kr + moms.

Arrangör: HS Konsult /Hushållningssällskapet

Restaurera en överloppsbyggnad?

Vi erbjuder personlig rådgivning till dig som har en överloppsbyggnad med restaureringsbehov.

Anmäl ditt intresse till Maria Malmlof, 010-223 14 52 eller maria.malmlof@lansstyrelsen.se så snart som möjligt. Vi kan tyvärr inte lova att alla som hör av sig får en rådgivning.

Foto: Hanna Williamsson

Ökad lönsamhet för småföretagare

Att marknadsföra sig gemensamt med andra företagare eller att skapa paketslösningar tillsammans med andra aktörer är exempel på företagsamverkan. Det innebär att man bygger affärer ihop och därmed också delar risker och möjligheter. Det är ett smart sätt att både utvecklas och att växa som företag. Coompanion Roslagen & Norrort erbjuder information och rådgivning i samverkansprocessen.

Kontakt: Bridget Wedberg, bridget.wedberg@coompanion.se, 070-847 92 56, roslagen.coompanion.se

Marknadsdag för trädgårdsföretagare

Lär dig om trädgårdsnärings framtidsutsikter och regionens möjligheter samt hör representanter från restaurang, grossist-företag, kommun och handel berätta om grödor och förädlade varor som man ser en marknad för på kort och lång sikt. Både trädgårdsproducenter som vill utveckla sin verksamhet och hitta nya produktgrupper och/eller kunder, och de som går med tankar på att börja producera trädgårdsgroddor är välkomna.

Tid och plats: 9 december i Orto Novos lokaler på Ekerö

Kostnad: kursavgift 220 kr +mat

Anmälan: 2 december via www.lrf.se/malardalen eller e-post till malardalen@lrf.se alternativt tel. 0171-41 76 34.

Kontaktperson: Viktoria Östlund, viktoria.ostlund@lrf.se 0171-41 76 36

Restaurera en allé?

Vi erbjuder personlig rådgivning inför allérestaureringar till dig som har en allé med restaureringsbehov.

Anmäl ditt intresse till Måns Svensson, 010-223 15 93 eller mans.svensson@lansstyrelsen.se så snart som möjligt. Vi kan tyvärr inte lova att alla som hör av sig får en rådgivning.

Ekologisk rådgivning

Det finns möjlighet att få gratis rådgivning för omläggning eller utökning av ekologisk produktion i växtodling eller djurhållning i Stockholms län. Rådgivningen utförs av ekologiska rådgivare på HS Konsult AB.

Kontakt: Stina Stabo, stina.stabo@hushallningssallskapet.se, 070-399 11 89.

Kurscheck

Du som landsbygdsföretagare kan söka ett bidrag till ditt deltagande i kurser och studieresor som inte är anordnade med medel från Landsbygdsprogrammet. Du kan även söka medel för transport och övernattningskostnader för att delta i flerdagarskurser som ges på annan ort och anordnas inom Landsbygdsprogrammet. Länsstyrelsen lämnar maximalt 10 000 kr och upp till 70 % i stöd per företagare under 2014.

Skicka intresseanmälan innan kursstart. Mette Kjöbek Petersen, mette.kjobekpetersen@lansstyrelsen.se alternativt 010-223 14 08

Bygdecheck

Föreningar och utvecklingsgrupper på landsbygden i Stockholms län kan ansöka om en bygdecheck om 5 000 kronor om de ska träffa en annan utvecklingsgrupp i en annan bygd eller förort i Sverige.

Kontakt: Åsa Pettersson, 010-223 15 16 alternativt asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Rådgivningscheck

Känner du ett behov av att diskutera utvecklingsidéerna för ditt företag med en rådgivare? Om dina utvecklingsplaner är förenliga med Landsbygdsprogrammet för Sverige 2007-2013 finns chansen att få en rådgivningscheck. Anmäl intresse och rekvirera blankett från Länsstyrelsen.

Kontakt: Sofia Ståhle, sofia.stahle@lansstyrelsen.se alt. 010-223 15 84, eller Åsa Pettersson, 010-223 15 16 alt. asa.pettersson@lansstyrelsen.se

Fika eller fest i bygdegården eller föreningen?

Nu är det tydligare vad som gäller vid servering av kyrkkaffe, fika och andra måltider i bygdegårdar och hembygdsföreningar.

De nya branschriktlinjerna för samlingslokaler gör det möjligt att servera mat upp till tio gånger per år utan att verksamheten behöver vara registrerad som livsmedelsföretag.

Du hittar de nya riktlinjerna på Livsmedelsverkets webbplats, www.slv.se. Sök på ”branschriktlinjer samlingslokaler”.

Foto: Anna Gustafsson

Landsbygd i Centrum ges ut inom Landsbygdsprogrammet för Sverige år 2007-2013

Enheten för lantbruksfrågor:

Geber Ulrika	Lantbruksdirektör	010-223 13 29
Andersson Henrik C	Länsfiskekonsulent, fiske- & skärgårdsfrågor	010-223 12 13
Appeltoft Viveka	Ansvarig för gårdsstöd, samordnare av SAM	010-223 12 20
Berry Ylva	Fältkontroller, SAM-handläggning, Landsbygd i Centrum, återkrav	010-223 12 43
Carlsson Cathrine	Återkrav	010-223 12 71
Carlsson Lars	Företagsstöd, projektstöd, startstöd, fastighetsfrågor	010-223 12 73
Dymarek Katarina	Utbetalningar inom Landsbygdsprogrammet & Fiskeriprogrammet	010-223 12 91
Florman Anna-Karin	SAM-handläggning, husdjur	010-223 13 12
Hammarbäck Peter	Utvald miljö, ängs- & betesmarksinventering, fältkontroller	010-223 13 50
Johansson Claes	Bredband, förberedelser inför nya Landsbygdsprogrammet	010-223 13 89
Kjöbek Petersen Mette	Ansvarig för kompetensutveckling, Landsbygd i Centrum, biodlingsfrågor	010-223 14 08
Lanneborn Lovisa	Fältkontroller av tvärvillkor & djurmärkning	010-223 14 20
Larsson Anders C	Ansvarig för företagsstöd, projektstöd, startstöd, Leader, fastighetsfrågor	010-223 14 21
Lennmo Emma	Vattenhushållning, stallgödselfrågor, Utvald miljö: våtmarker & växtnäring	010-223 14 27
Liljander Paulina	Fältkontroller, återkrav, flyghavre, kartfrågor, Utvald miljö: mångfaldsträda	010-223 14 29
Lindqvist Carina	Fältkontroller, återkrav	010-223 14 38
Lindstam Mikael	Fältkontroller, återkrav	010-223 16 59
Linghede Monica	Utbetalningar inom Landsbygdsprogrammet	010-223 16 69
Malmlof Maria	Matlandet, Kulturmiljöfrågor, utvärdering Landsbygdsprogrammet	010-223 14 52
Nigell Kristina	Landsbygdsprogrammet	010-223 14 70
Norén Cecilia	Kompetensutveckling, Greppa näringen	010-223 14 84
Norman Sara	Utbetalningar inom Landsbygdsprogrammet, bredband	010-223 16 86
Pettersson Åsa	Kompetensutveckling, företagsstöd, projektstöd, rovdjursstängsel	010-223 15 16
Rönnow Anna	Fältkontroller av tvärvillkor & djurmärkning	010-223 15 44
Sjöberg Heidi	Administratör, administration av bitillsyn	010-223 15 58
Sjöberg Niklas	Fiske- & skärgårdsfrågor	010-223 15 59
Strömberg Maria	Ansvarig för återkrav	010-223 15 80
Stähle Sofia	Utbetalning av projektstöd inom Leader	010-223 15 84
Svensson Måns	Kompetensutveckling, utbetalning av företags- & projektstöd	010-223 15 93
Tyckesson Johannes	Kontrollansvarig	010-223 16 06
Vela Karin	Fältkontroller, återkrav, jordförvärvstillstånd och fastighetsfrågor	010-223 16 70
Williamsson Hanna	Redaktör Landsbygd i Centrum, Utvald miljö: betesmarker	010-223 16 26
Åkerström Rose-Mari	Ansvarig för miljöersättningar, SAM-handläggning, tvärvillkor	010-223 16 38

E-postadress: lantbruk.stockholm@lansstyrelsen.se